

Գիտություն

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

№ 9

(226)

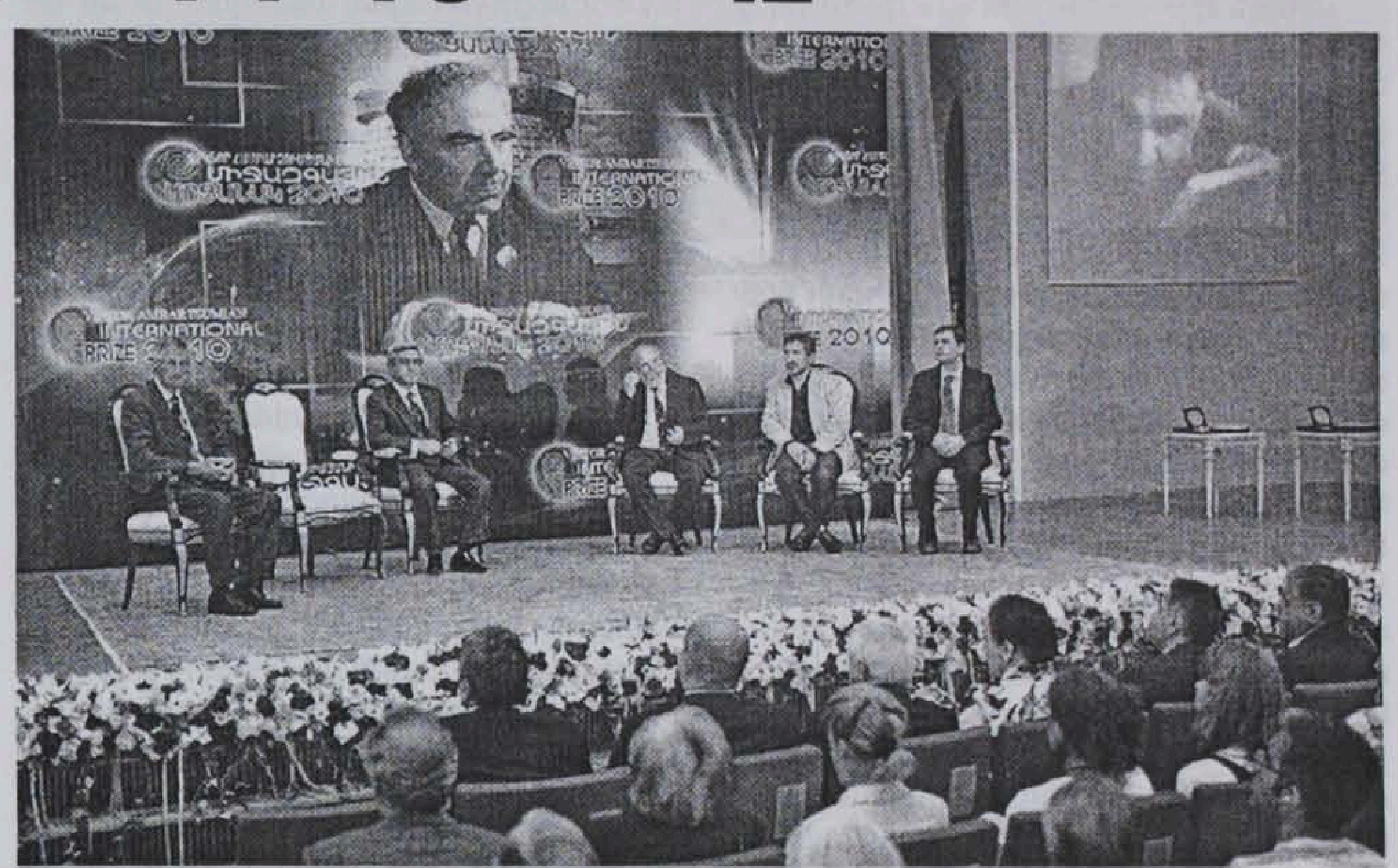
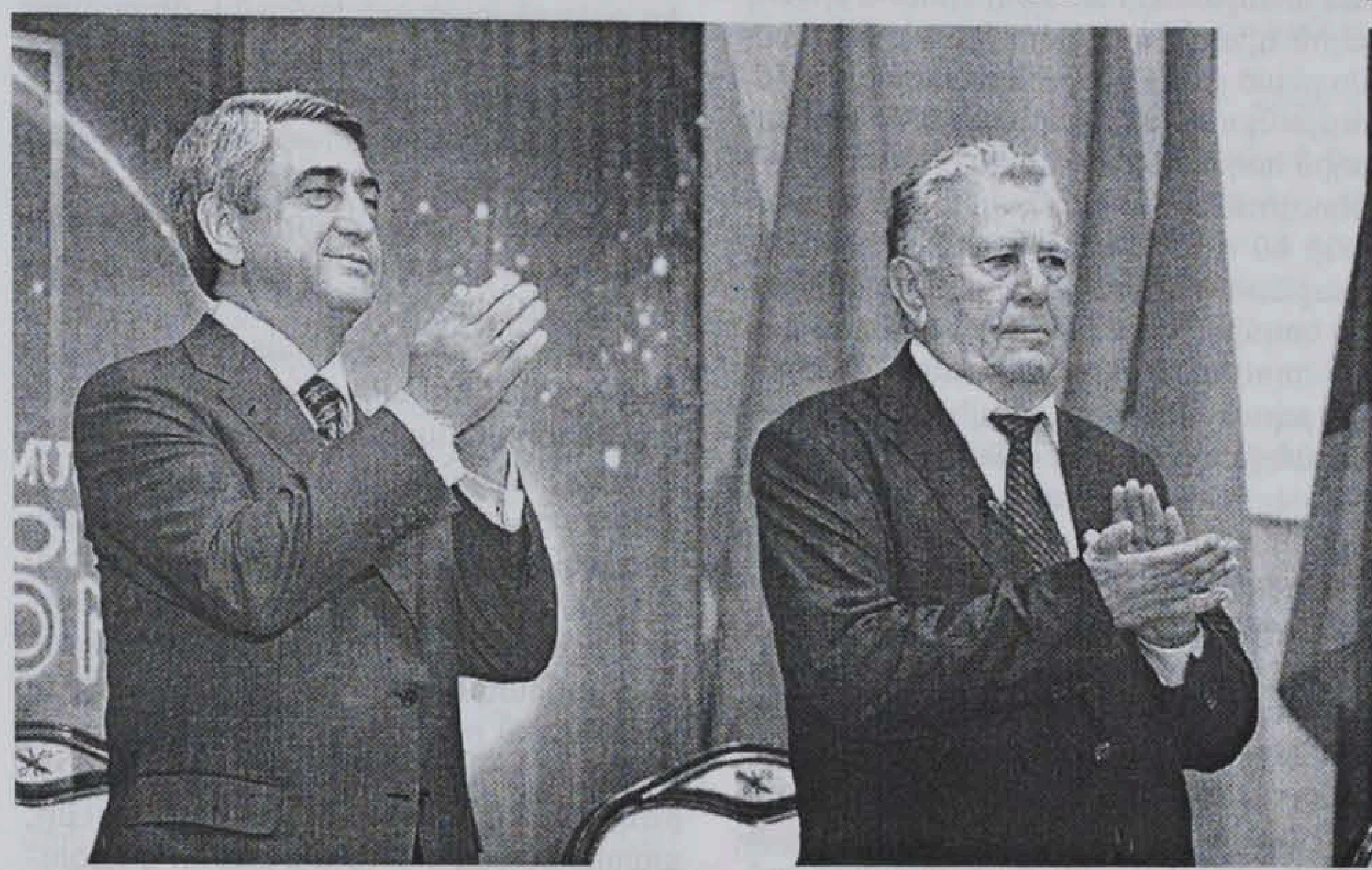
2010 թ.

ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի թերթ

Հրատարակվում է 1993 թ. փետրվարից

ՀՀ ԳԱԱ արտահերթ ընդհանուր ժողովը

ՀՀ նախագահը հանձնեց Վիկտոր ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆԻ անվան միջազգային անդրանիկ մրցանակը

ՀՀ նախագահ Սերժ ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ սեպտեմբերի 17-ին ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի արտահերթ ընդհանուր ժողովում, որին մասնակցում էին տարբեր երկրների ժամանած հեռհեռակապով գիտնականներ, շվեյցարացի հայտնի աստղաֆիզիկոս Միշել Մայորին ու նրա գիտական խմբի անդամներ Գարիկ Իսրայելյանին և Նուրո Սանտոսին է հանձնել ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումյանի անվան միջազգային մրցանակը: Մրցանակը հիմնվել է ՀՀ նախագահի 2009 թ. ապրիլի 16-ի հրամանագրով: Այն նպատակ ունի հավերժացնելու մեծ աստղաֆիզիկոսի հիշատակը և խթանելու նրա գիտական ժառանգության զարգացումը: Մրցանակը շնորհվում է երկու տարին մեկ անգամ՝ աստղաֆիզիկայի և դրան հարակից բնագավառներում ակնառու գիտական աշխատանքի համար: Մրցանակային ֆոնդը 500 հազար ԱՄՆ դոլար է:

2010 թ. Վիկտոր Համբարձումյանի անվան միջազգային անդրանիկ մրցանակակիրներին ընտրել է ՀՀ ԳԱԱ-ի նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանի ղեկավարած միջազգային հանձնաժողովը, որը մինչև այս տարվա մարտի 18-ը ստացել էր ակնավոր գիտնականների և գիտական խմբերի 14 առաջադրում աշխարհի տարբեր երկրների ազգային ակադեմիաներից, համալսարաններից և Նոբելյան մրցանակի դափնեկիրներից: Եվ զարմանալի չէ, որ մրցանակակիրները Մ. Մայորն ու նրա գիտական խումբն են: Միշել Մայորն արեգակնային տիպի աստղի շուրջ պտտվող առաջին արտաարեգակնային մոլորակի համահայտնաբերողն է: Բացի այս, նա և խումբը ակնառու ներդրում են կատարել մոլորակային համակարգերի և նրանց կենտրոնական աստղերի հետազոտման բնագավառում:

Շնորհավորելով մրցանակակիր գիտնականներին՝ հանրապետության ղեկավարը նշել է.
 - Այսօր իմե՛ս համար մեծ պատիվ է հաճույք է հանձնել Վիկտոր Համբարձումյանի անվան միջազգային մրցանակը: Սա նոր երևույթ է մեր իրականության մեջ: Եվ այն վկայում է Հայաստանի՝ դեպի աստղագիտություն, աստղաֆիզիկա և հարակից գիտություններ ունեցած մեծ հետաքրքրության մասին, այն մասին, թե մեր հասարակական գիտակցության ու կարծիքի մեջ որքան կարևոր են նվաճումներն այս բնագավառում: Այդ կարծիքն ու գիտակցությունը մեզանում ձևավորող ամենախտշոր անհատականությունը համաշխարհային հռչակ և հեղինակություն ունեցող աստղագետ Վիկտոր Համբարձումյանն էր՝ իր ստեղծած Բյուրականի աստղադիտարանով և հիմնած դպրոցով: Հենց նրա բացառիկ կերպարն էր, որ բազմաթիվ հայ երիտասարդների համար դարձավ ոգեշնչող օրինակ, և նրանք ընտրեցին աստղագետի ու աստղաֆիզիկոսի մասնագիտությունները՝ հետագայում արժանազորելով լուրջ հաջողություններ միջազգային ասպարեզներում: Աստղագիտության պատմության օտար մասնագետներն առաջինն էին, որ

պատմական Հայաստանի տարածքը համարեցին աստղագիտության ծագման օջախ, աստղագիտության հայրենիք, ապա նոր փաստարկներով նրանց միացան նաև հայ ուսումնասիրողները: Հայաստանում քիչ չեն այն վայրերը, որոնք մասնագետների կողմից մեկնաբանվում են որպես հնագույն աստղադիտարաններ:

Հեռավոր նախնիների գործի փայլուն շարունակողներն են Վիկտոր Համբարձումյանն ու աստղագիտության հայկական դպրոցի մյուս ներկայացուցիչները:

Ուրախ եմ, որ մեր մրցանակը գտել է իր առաջին արժանավոր դափնեկիրներին:

Ես սրտանց շնորհավորում եմ նրանց այս հաջողության համար՝ մաղթում գիտական նոր բացահայտումներ: Սրանով, հարգելի մրցանակակիրներ, մենք ցանկանում ենք ոչ միայն զմահատել ձեր կատարած աշխատանքը, այլև հասարակական լայն հնչեղություն հաղորդել գյուտերին, որոնք ունեն համամարդկային նշանակություն: Մեր պրագմատիկ դարաշրջանում նոր արտաարեգակնային մոլորակների, նրանց կենտրոնական աստղերի հայտնաբերումն ու բնութագրումը, որոնք ուղղակիորեն կապված չեն անմիջական շահ և ֆինանսական օգուտ ստանալու

աշխարհը դեռ չէր տեսել:

Շնորհակալություն եմ հայտնում մրցույթի կազմակերպիչներին և հանձնաժողովի անդամներին, ովքեր մեծ ծավալի աշխատանք են կատարել և անայստ կերպով ընտրել լավագույններին: Սաղթում եմ, որ այսուհետև ևս հանձնաժողովը պահի չափանիշների բարձր նշանդրը:

Ոգևորիչ է, որ մրցանակային հիմնադրամի ձևավորման հարցում պետությանը միացել են «Լույս» և «Փյունիկ» հիմնադրամները: Հատուկ շնորհակալություն եմ հայտնում այն մարդկանց, ովքեր հավատացին այս նախաձեռնության հեռանկարային ուժին և իրենց բարեհաճ նվիրատվություններով հնարավոր դարձրեցին այն կյանքի կոչել: Այստեղ ես, մասնավորապես, ուզում եմ առանձնացնել Հրանտ Վարդանյանին և Գաբրիել Զամբարջյանին: Շնորհակալ եմ այս մարդկանց: Ես չափազանց կարևորում եմ, որ այսպիսի միջոցառումներին, պետությունից բացի, մասնակցում են նաև անհատներ:

Վիկտոր Համբարձումյանի անունը կրող մրցանակը պետք է խթանի գիտության զարգացումը, ինչպես նաև արժանի լինի հայ գիտնականի ու հայրենասերի հանձարի մեծությանն ու հիշատակին: Մեծ հեռանկարի մեջ այն հզոր ազդակ է հաղորդելու նաև հայկական աստղագիտության և ընդհանրապես գիտության վերելքին: Այս հավատով ենք հիմնել այս մրցանակը, և ես հավատ եմ, որ այն արդեն կայացած փաստ է: Այս առթիվ շնորհավորում եմ բոլորիս:

Շնորհակալություն:
 Հանրապետության ղեկավարի խոսքով՝ Վիկտոր Համբարձումյանի անունը կրող մրցանակը պետք է խթանի գիտության զարգացումը, ինչպես նաև արժանի լինի հայ գիտնականի ու հայրենասերի հանձարի մեծությանն ու հիշատակին: Նախագահի հավաստմամբ՝ մեծ հեռանկարի մեջ այն հզոր ազդակ է հաղորդելու նաև հայկական աստղագիտության և ընդհանրապես գիտության վերելքին:

«Մեր ուսումնասիրության հիմքում արտաարեգակնային մոլորակներն են: Պետք է հասկանալ, թե ինչպես են մոլորակները առաջանում: Մրցույթի համար մեր կողմից ներկայացրած աշխատանքի հիմքը դա էր: Սկզբնական շրջանում մենք հայտնաբերում էինք մեծ զանգվածներ ունեցող մոլորակներ, սակայն վերջին տարիներին մեր ուսումնասիրությունների հիմքում դնում ենք երկրի զանգվածի մոլորակները»,- նշեց Միշել Մայորը:

Վերջին տասը տարիների ընթացքում մրցանակակիրները բնութագրել են արտաարեգակնային մոլորակներ ունեցող աստղերի ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Այս խմբի կողմից ստացված արդյունքները մեծ ազդեցություն են թողել մոլորակների առաջացման մոդելների մշակման վրա:

հետ, կարող են շատ ռոմանտիկ զբաղմունք համարվել, բայց մենք համոզված ենք, որ հենց նման գիտական նվաճումներն են, որ մեծ հաշվով ընդլայնել են մեր իմացության սահմանները, ինչպես նաև առաջ մղել մարդկային քաղաքակրթությունը:

Հաճախ կամ հազվադեպ երկնքին նայում են բոլորը, բայց կան մարդիկ, ովքեր երկնքին նայելիս տեսնում են շատ ավելին, քան մենք: Այսօր այս սրահում մենք շնորհավորում և մեծարում ենք հենց այդպիսիներին՝ ժնկի համալսարանի պրոֆեսոր Միշել Մայորին և իր գիտական խմբին, ովքեր տեսան և աշխարհին պատմեցին այն, ինչ